

Iz koč v palačo.

(Povest. — Spisal St. pl. Orlovič.)

III.

nogokaj se je izpremenilo v teh petnajstih letih tudi pri Bergerju. Magda je ležala ves čas kakor prikovana na postelj, — očem okostnica prevlečena s prosojno voščeno kožico, polovica telesa ji ni veljala prav nič. Vozili so se sicer po toplicah ž njo, a vse kopeli so ostale brez vspeha. Ta nesreča je domu čim dalje bolj odtujevala Bergerja, prihajal je še redkeje domov nego sicer in se brigal za gospodarstvo vedno manj. Delavci niso od takrat nikoli več ustavili dela, ker je Berger takoj prvič nastopil tako strogo proti njim. In čemu bi se upirali? Sami niso imeli moči, od drugod ni bilo pomoči, — udati so se morali v svoj brezupni položaj. Tako si je zopet opomogla Bergerjeva tvornica in ni se mu bilo bati skorajšnjega propada, — živel je zgolj ob žuljih nesrečnih trpinov. Kaj briga človeka brez srca, čegav denar zapravlja, on vpraša le, ali je na kupu dosti denarja, niti na um mu ne pride vprašanje, odkod je ves denar? Kakor se slej ali prej podrè in sesuje mogočno poslopje, ako ima slabo podlogo, ako je sezidano na gibljivih peščenih tleh, tako nima tudi sreča dolgega obstanka, če si jo je naklonil človek s krivico in zatiranjem. Ista usoda je čakala tudi Bergerja; če Bog dalj časa ne poseže v naše zadeve, ni to še znamenje, da spi, da nas je pozabil. Berger je živel kakor prej razkošno, njegova soproga je živela le nesrečni hčerki in presedela ves čas ob njenem vzglavju, tolažeč jo in popravljajoč ji blazino, za sina Egona se ni zmenil nikdo, hodil je svoja pota, zahajal v svoje družbe in po očetovem vzgledu zapravljal prav pridno, delal je ogromne dolgove na očetovo ime. Oče ga je parkrat opomnil, da tega ne dovoljuje, a malo je opravil z opomini, sin je živel kakor doslej zapravljlivo. To je očeta naposled vendar razgadilo, poplašal je sinove dolgove in razglasil po časopisih, da ne plačuje več dolgov svojega sina. S tem je zaprl sinu pot v visoke, imenitne družbe, kjer se zapravlja po tisočakah, v svoji besnosti si je poiskal Egon zabave v pijači in začel zahajati v nepri- merno družbo navadnih pijancev.

»Poglejte kavalirja Egona, prej se je bratil z grofi in baroni, zdaj hodi z mestnimi postopači«, govorili so ljudje po ulicah, ko se je mimo zibal mladi Berger v zibajoči se družbi. Dan za dnem so se ljudje zabavali ob budalostih, katere je uganjal v pijanosti Egon. To je silno pogrevalo njegovega očeta, ki je kolikor toliko gledal na dobro ime svoje rodovine. Ker se je tako početje tudi drugim ljudem preneumno zazdelo, odvedli so Egona v bolnico za umobolne, da bi ga zdravniki opazovali. Ker se je pri vsem kaj čudno in sumljivo obnašal, obdržali so ga v bolnici. Mej norci je revež naposled zblaznel resnično tudi sam, umrl je za par let v blaznici v največji besnosti.

Bratranec grofa Edlinga je bil Bergerjev največji prijatelj, oba sta se hodila zabavat v isto družbo. Ko je bil oproščen grof Edling in so zaprli njegovega bratranca, ko so začeli govoriti po mestu o važnih izpovedih pleme-

nitega jetnika, polotil se je nemir Bergerja in njegovih tovarišev; te govoriče so razburile posebno Bergerja, poznal je dobro podlo dušo zaprtega prijatelja, slutil je, da bo izdal vsa sleparstva in vsa skrivna zločinstva, katera so se vršila v njihovi družbi. Berger je imel že več dolga, nego je bilo vredno vse njegovo imetje, po skrivnih spletkah je slepil upnike, da so mu še vedno posojevali in niso izpoznali sleparstva. In vse to se naj bi sedaj izvedelo? Kri je zavrela Bergerju ob tej misli, v tej zbežanosti ni vedel, kam se naj obrne —.

»Vse se izvé . . . Prodajo mi vse do zadnjega kotička . . . Kakor berače nas popodé po svetu . . . In mene celo zapró, ker sem sleparil . . . V ječo? Oh, nikoli! . . . Kako se je rešim? Kam naj bežim? . . . Vse, le v ječo ne! . . . V deželo svobode! . . . Da, v Ameriko pobegnem, tam me ne dobi nikdo!« Tako se je lovil za misli zbežani Berger, bal se je le zase, za svojo varnost. Skoro je dozorel sklep v njegovi glavi: »V Ameriko pobegnem še to noč, a — denarja za potovanje in življenje dobim pri mladem odvetniku, pri doktorju Pavlu Kreslinu!«

* * *

Bilo je že pozno po noči. V Bergerjevi palači kraj mesta je bilo vse mirno in tiho, le v Magdini spalnici je še motno brlela svetilka z zelenim zastorom. Bolnica je mirno ležala na postelji s sklenjenimi očmi; črni, veli lasje brez bleska so se usipavali po beli blazini, za hip bi človek mislil, da ima mrliča pred seboj. Ob vzglavji ji je sedela mati v mehkem fotelju, ozrla se boječe sedaj po sobi, sedaj po hčerki, ves čas je nesrečna mati migala z ustnicami in šepetala, — molila je iskreno in prosila pomoči iz nebes: izpoznala je, da sme pomoči upati le od Boga, ki se ga je ob času sreče spominjala tako poredkoma. Magda je hipoma odprla oči, mahnila z levo roko, zaječala z votlim in mrtvaškim glasom:

»Mama, mama, ali ga niste videli?«

»Sami sva, ljuba Magda. Koga naj bi videla?« Magda je boječe in neverjetno pogledala po sobi, kakor dve črni krogli so ji lezle oči iz jamic.

»Kaj ti je, ljuba hčerka, kaj gledaš, ali ti je slabo?« vpraševala je mati in ji popravljala vzglavje.

»Mama«, vzdihnila je zopet Magda, kakor bi se topila, »mama, ali niste videli Egona, ko je šel z nasmehom mimo? Oh, kako se je smehljaj! Mama, zakaj se je smehljaj?«

»Ljuba Magda, sanjalo se ti je le o njem, prebudila si se hitro in sedaj se ti vidi, kakor da bi bil šel mimo. Ali ne veš, Magdica, da je Egon mrtev?«

»Mrtev?« vpraša hlastno Magda in pogleda mater, kakor ne bi umela te besede.

»Dà, mrtev, ljuba hčerka! Pet let počiva že v hladnem grobu tvoj nesrečni brat. Magda, moliva zanj, da se usmili strogi Sodnik!«

»Mama, moliva!« ponovi Magda, kakor da ne bi mogla sama nič več misliti. Mati začne glasno moliti, napol tiho šepetaje za njo Magda. Sredi molitve ustavi hči mater:

»Mama, kako je človeku, kadar počiva v grobu?«

»Dete, odkod ta misel? — Prav prijetno je v grobu: človek leži v njem čisto mirno in srce mu ne bije več. Ali ni to prijetno? Nad njim zelení trava, po gomili rasto cvetice, nad njimi se vzpenja žalujoča vrba, na vrbi pojó vesele ptice. Dete, ali ni v grobu prijetno? In človeška duša se raduje na onem svetu v družbi božjih prijateljev, prosta skrbij in vsake nesreče. Ali ni vse to prijetno?« Magda skrči motne črne obrvi, obrne oči, kakor bi posebno globoko pomislila in reče počasi in tiho:

»Dà, dà, mama, v grobu je prijetno!« Mati pogleda hčerko in solze ji porosijo oči. Magda gleda nepremično na steno ob vznožju.

»Dete, kaj gledaš? Ali ti ni dobro?«

»Danes se mi vse smehlja. Pogledjte, mama, ono deklico, stoji mi na vznožju, kaj mi hoče, zakaj se mi smeje?« Mati začudeno pogleda Magdo. Kaj-li pomeni, da govori tako čudno, kakor da bi se ji blêlo? Ali prihaja zadnja ura, ali je že tako oslabela? Mati sname s svetilke zastor, da se luč razlije po vsi sobi, in reče:

»Magda, ali ne poznaš več one deklice na vznožju? To si ti sama, to je tvoja slika, ko si imela štirinajst let.«

»Mama, ali sem se takrat tudi smejala? Ali sem imela takrat tako polna, rudeča lica? — — — Oh, oh! — — — Mama, vem, vem, to sem bila jaz; spominjam se dobro, ko me je hodil slikat oni mladi slikar, ki se mi je vedno smehljal, nosil je širok klobuk in suknjico iz rujavega baržuna. Ali ne, mama?« — Mati se ji nasmeje, rekoč:

»Kako se vsega dobro spominjaš!«

»Mama, zakaj se smejete? Tako čudno se mi zdi, kadar se kdo smeje.« Na hodniku pred vrati se zaslišijo koraki. Magda vzklikne:

»Pater Florus, mama! Pripovedoval nama bo zopet tako lepe reči o nebesih. Tako dolgo ga več ni bilo. Oh, kje je bil tako dolgo, mama?«

Vrata se odpró in v sobo vstopi Berger, krog ust mu kroži nenavadno prijazen smeh, uljudno pozdravi mater in hčer:

»Dober večer!« Magda odvrne:

»Papa, zakaj se smeješ? Ménila sem, da prihaja pater Florus, in prišel si ti?«

»Dragica, ali ti ni ljubo, da sem prišel?« s temi besedami se nagne Berger nad Magdo.

»Papa, še vedno se smeješ, iz ust ti puha duh po žganju in vinu. Zakaj prihajaš tako pozno?«

»Dragica, ali ti ni ljub moj prihod, moj zadnji prihod?«

»Tvoj zadnji prihod, kako to?« vpraša ga žena.

»Ali ne veš, da grem na daljno potovanje?«

»O tem mi nisi še pravil. Ali ne bi mogel preložiti potovanja sedaj, ko je Magda tako slaba?«

»Ne, za jedno uro odpotujem!«

»Ali se skoro vrneš?«

»Mogoče da, ali ne!«

»Imaš mi kaj naročiti za čas, ko te ne bo doma?«

»Obilo! Ali poznaš še Kreslinovo obitelj?«

»O dobro, kaj je ž njo?«

»Ali veš, da je postal Kreslinov sin Pavel odvetnik, da je danes rešil grofa Edlinga?« Mati in hči poslušata pozorno.

»Papa, ali oni Pavel, ki je bil z nami na letovišču?« vpraša Magda.

»Baš isti. — Vesta, kaj je njegov oče? — Moj brat, sin iste matere!«

»In tega nam nisi povedal prej?«

»Ker ni bilo treba. Čujte ob kratkem vso povest, kajti mudi se mi na pot. Peter Kreslin je bil moj mlajši brat, prišel je na svet grbast in ves izpačen, skoro so se ga prijele še osepnice in ga izpačile popolnoma. Mojih starišev je bilo sram takega sina, dali so ga revni ženici na kmetih in za ogromno svoto denarja je obljubila, da nikoli ne izda, čegav sin je nje gojenec. Tako je ostalo vse doslej tajno.«

»Moj Bog, ali je mogoče?« vzklikne Bergerica in se prime za glavo.

»Zdravi ostanite!« reče Berger in izgine mej vrati — — —

Iz nekdanjih dnij.

(Spisal J. O.)

7. Pred Jamo.

Minila je od takrat cela vrsta let, vendar se spominjam še kaj dobro onih počitnic. Nekega večera — menim, da je bilo sv. Jerneja dan — sedim v svoji sobi in prebiram staro knjigo, ki sem jo našel v stari očetovi skrinji. Bila je stara in oguljena, kakor bi bila tiskana za časa očaka Abrahama. Kar potrka nekdo na vrata in v sobo stopi moj tovariš Ivan.

»No, če pa ti ne najdeš konca sveta, drugi ga tudi ne bo. Vedno čepiš pri knjigah in si ne privoščiš nobene vesele ure. Kam pojdeva jutri si kaj ogledat?«

»»Kam hočeva iti««, pravim jaz. »»Ni je več v bližini podmoli, ki bi je ne bila iztaknila, tudi ne griča, s katerega bi ne bila ogledovala okolice.««

»Veš kaj? — Včeraj so mi pripovedovali ded o Predjamskem gradu, kako tiči pod skalo, visoko nad brezdnom i. t. d. Kaj, ko bi midva šla jutri in si ga ogledala? Kakor se vidi, vreme bo kaj ugodno.«

»»Saj res. Tudi jaz sem čul o tem marsikaj in vedno me mika, da bi videl z lastnimi očmi to čudno poslopje. Zjutraj, ko se zdani, me pokliči, in potem odrineva.«

»Zgodi se, kakor si rekel. A stemnilo se je, in meni se mudi domov. Na zdravje!«

Pri teh besedah Ivan odide. Jaz pripravim vse, kar bi bilo potrebno za pot, in se kmalu vležem spat.